

DRAVA U OPISIMA VLASTELINSTVA BELJE U DRUGOJ POLOVICI 18. I POČETKOM 19. STOLJEĆA

DRAVA RIVER IN DOCUMENTS OF BELJE NOBILITY OF THE 18TH CENTURY SECOND HALF AND EARLY 19TH CENTURY

Dubravka BOŽIĆ BOGOVIĆ

Odsjek za povijest

Filozofski fakultet u Osijeku

Lorezna Jägera 9, 31000 Osijek

dubravka.bozic.bogovic@gmail.com

Primljeno/Received: 17. 6. 2013.

Prihvaćeno/Accepted: 8. 11. 2013.

Pregledni rad/Review

UDK/UDC 314.9-3 (497.5-35 Belje)

SAŽETAK

U drugoj polovici 18. i početkom 19. stoljeća nastalo je nekoliko dokumenata u kojima su opisani vlastelinstvo Belje i njegova naselja. Budući da je vlastelinstvo zauzimalo istočni i sjeverni dio takozvanoga "baranjskoga trokuta", odnosno onaj njegov dio koji se proteže uz desnu obalu Dunava i lijevu obalu Drave do njenoga ušća te obuhvaća Kopački rit, u ovim se izvorima mogu naći obavijesti o rijeci Dravi, njezinom utjecaju na život baranjskoga stanovništva i organizaciju beljskoga vlastelinstva te podaci o ljudskim intervencijama radi iskorištavanja prirodnih prednosti ili rješavanja problema svojstvenih spomenutom području.

Prvi od spomenutih dokumenata je Komorski popis naselja vlastelinstva Belje iz 1766. godine. Najveći dio podataka iz ovoga popisa odnosi se na stanovništvo, opis samih naselja, gospodarstvo i porezne obveze, ali se iz njih mogu iščitati i obavijesti vezane uz rijeku Dravu i život uz nju. Drugi je Popis Baranjske županije nastao 1785. godine na temelju uredbе grofa Ferenc Széchényja, kraljevskog namjesnika u pečuškom okrugu, a u sklopu jozefinističkih reformnih nastojanja. Budući da je namjera popisa bila prikupljanje što detaljnijih podataka radi uvida u stanje područja, on je bogat raznovrsnim obavijestima, između ostaloga onima o prirodnim obilježjima, uključujući i podatke o vodenim tokovima i površinama. Treći je dokument Opis beljskoga vlastelinstva Josipa Payra, visokog službenika vlastelinstva Belje, koji je nastao 1824. godine. U njemu se, među ostalim, nalaze podaci o klimi, položaju, površini i tlu, rijekama, potocima, vrelima, umjetnim kanalima, navodnjaavanju, ribnjacima, riječnim otocima i poluotocima, ribarstvu i drugome.

Ključne riječi: Drava, južna Baranja, vlastelinstvo Belje, druga polovica 18. i početak 19. stoljeća, popisi i opis vlastelinstva Belje

Key words: Drava, South Baranja, Belje Estate, second half of the 18th century and early part of the 19th century, lists and descriptions of Belje Estate

UVOD

Od kraja 17. stoljeća, od vremena neposredno nakon oslobođenja od osmanske vlasti, južna Baranja ili takozvani baranjski "trokut", dakle dio Baranje koji se danas nalazi u Republici Hrvatskoj, našao se podijeljen između vlastelinstava Darda i Belje. Naime, austrijske su vlasti odmah po oslobođenju pristupile uređenju novoosvojenih krajeva koje je Dvorska komora u Beču smatrala svojom stečevinom. U tu je svrhu osnovana Komisija za nove stečevine (*Neoacqistica Commissio*) koja je

trebala, među ostalim, utvrditi granice županija Tolna, Šomođ i Baranja. Jedan od važnih zadataka Komisije bilo je i uređenje vlasničkih odnosa. Budući da su stare vlastelinske obitelji, koje su prije osmanskih osvajanja imale posjede u Baranjskoj županiji izumrle, a drugi posjednici nisu mogli valjanim dokumentima dokazati svoje vlasničko pravo, zemlja je prešla u državno vlasništvo, a zatim je cijela Baranjska županija podijeljena na vlastelinstva. Na taj je način oblikovana vlasnička struktura koja je nastala kao rezultat politike nagrađivanja zaslužnika u ratu protiv Osmanlija koju je vodio Bečki dvor.

Beljsko je vlastelinstvo osnovano 1697. godine te je carskom darovnicom pripalo princu Eugenu Savojskom za njegove brojne zasluge u ratu za oslobođenje od osmanske vlasti.¹ Za Eugena Savojskog mandatni je status stupio na snagu 12. ožujka 1716. godine. Nakon njegove smrti 1736. godine, beljsko su vlastelinstvo preuzele komorske vlasti i držale ga pod svojom upravom sve do 1780. godine, kada ga je Marija Terezija poklonila svojoj kćeri Mariji Kristini i njenom mužu Albertu, a nakon njihove smrti, budući da nisu imali djece, pripalo je nadvojvodi Karlu Ludwigu. U sastav Beljskoga vlastelinstva ušli su Branjin Vrh, Luč, Kamenac, Podolje, Bilje, Kopačevo, Vardarac, Lug, Kneževi Vinogradi, Suza, Kotlina, Zmajevac, Draž, Gajić, Topolje, Duboševica, Mays, Lipova, Branjina, Popovac i Villány.²

Ratna razaranja, pokreti vojski i promjene državnih granica tijekom Bečkoga rata (1683.-1699.) imali su pogubne posljedice po baranjska naselja, a ni sklapanje Karlovačkog mira 1699. godine nije donijelo smirivanje prilika u Baranji.³ Teški materijalni uvjeti života, habsburški apsolutizam i centralizam, vjerska netolerancija i druge nedaće izazvale su nezadovoljstvo u cijeloj Ugarskoj. Hajdučija nije bila rijetka pojava, a 1703. godine izbio je Rákóczyjev ustanak. Vojni sukobi, razaranja, pljačke i stradanja stanovništva tijekom ovoga ustanka trajali su sve do 1711. godine i sklapanja mira u Satmaru. Baranju su 1700. i 1709. godine pogodile i epidemije kuge.⁴ Navedene su okolnosti dovele do ponovnih migracija i depopulacije. Ni granice novoosnovanih vlastelinstava prvih godina nakon utemeljenja nisu bile ustaljene, a nejasnoće u razgraničenjima dovodile su i do sukoba. Tek dvadesetih godina 18. stoljeća došlo je do smirivanja prilika što je napokon omogućilo uređenje teritorijalne i upravne organizacije. Od toga vremena Beljsko vlastelinstvo bilježi povećanje broja stanovnika i gospodarski napredak uklapanjem u strukturu i način funkcioniranja kasnofeudalnih slavonskih i baranjskih veleposjeda.⁵

- ¹ U literaturi se spominju različiti datumi utemeljenja ovoga imanja. Primjerice, Davorin Taslidžić navodi 24. prosinca 1698. godine, a Stjepan Sršan 30. siječnja 1699. godine. - Davorin TASLIDŽIĆ, *Na vratima naroda, na granici svjetova*, Beli Manastir 1999, 60; Stjepan SRŠAN, "Hrvatska Baranja - povijesni pregled", Osijek 1992, 208.
- ² Stjepan SRŠAN, *Baranja*, Osijek 1993, 88, 89; Péter RAJCZI, Pravno ustrojstvo i funkcioniranje Dardanskog i Beljskog vlastelinstva od nastanka do 1918., *Zbornik radova Tri stoljeća "Belja"*, Osijek 1986, 170; Igor KARAMAN, Osnovna obilježja imanja Belje i Darda u sastavu kasnofeudalnih / kapitalističkih zemljoposjeda na baranjsko-slavonskom tlu do 1918. godine, *Zbornik radova Tri stoljeća "Belja"*, Osijek 1986, 86.
- ³ O popisima baranjskih naselja krajem 17. stoljeća više u: Ive MAŽURAN, Popis Darde i nekih naselja u Baranji 1695. odnosno 1698. godine, *Glasnik Arhiva Slavonije i Baranje*, br. 1, Osijek 1991, 13-17; o ratnim operacijama u Slavoniji tijekom Bečkoga rata (1683.-1699.) više u Ive MAŽURAN, *Srednjovjekovni i turski Osijek*, Osijek 1994; prilike u Osijeku i okolici nakon oslobođenja od osmanske vlasti 1687. god. do Karlovačkog mira 1699. god. vidi u *Od turskog do suvremenog Osijeka* (skupina autora), Osijek 1996.
- ⁴ S. SRŠAN, *Baranja*, 89; Ante SEKULIĆ, *Hrvatski baranjski mjestopisi*, Zagreb 1996, 35; Stevan MIHALDŽIĆ, *Baranja od najstarijih vremena do danas*, Beograd 1992, 358; o prilikama u Ugarskoj u prvim desetljećima 18. stoljeća više u Péter HANÁK (ur.), *Povijest Mađarske*, Zagreb 1995, 95-99; Petar ROKAI - Zoltan ĐERE - Tibor PAL - Aleksandar KASAŠ, *Istorija Mađara*, Beograd 2002, 312-320; László Kontler, *Povijest Mađarske. Tisuću godina u Srednjoj Europi*, Zagreb 2007, 186-196.
- ⁵ O gospodarskim i društvenim prilikama u južnoj Baranji vidi u I. KARAMAN, Osnovna obilježja imanja Belje, 77-92; Igor KARAMAN, Ekonomsko-socijalni sastav seljaštva i seoskih naselja na kasnofeudalnim vlastelinstvima baranjskog trokuta, *Zbornik radova Tri stoljeća "Belja"*, Osijek 1986, 181-194; Vladimir STIPETIĆ, Agrarno-ekonomski okviri razvitka poljoprivrede Baranje i "Belja" u minula tri stoljeća, *Zbornik radova Tri stoljeća "Belja"*, Osijek 1986, 149-168; Magdolina KISS, Život kmetova na veleposjedima u Baranji između Dunava i Drave od 1700. do 1848. godine, *Zbornik radova Tri stoljeća "Belja"*, Osijek 1986, 195-211; Zsófia T.

HIDROGEOGRAFSKE OSOBINE BARANJE

Najizrazitiji prirodni elementi koji su i u prošlosti, kao i danas, u najvećoj mjeri utjecali na život baranjskog stanovništva i kojima je razvoj Baranje uvelike bio podređen svakako su vodeni tokovi Drave, Dunava i Karašice s naplavnim ravnima. Dunav čini istočnu, a Drava južnu i jugozapadnu granicu Baranje te je njezin najduži tok, dok je Karašica najznačajniji autohtoni tok Baranje ako se u obzir uzme i njezin mađarski dio. Hrvatski dio Baranje na sjeveru i sjeverozapadu omeđen je hrvatsko-mađarskom državnom granicom.

Nizina rijeke Drave zauzima preko polovice područja Baranje, a njezino korito ima tipične meandarske osobine što se, među ostalim, iskazuje u promjenjivosti njegove veličine, dubine i osobina te oblikovanju ada. Dunav u svom toku kroz Baranju ima mali pad te također meandrira, oblikuje rukavce, ade i sprudove. Prostor s najvećom koncentracijom izvora i autohtonih tekućica (potoka) je područje Banske kose. Za južnu su Baranju osobito karakteristične relativno velike površine pod plavnom vodom koja sporo otječe pa su stajalice vode Baranje gotovo isključivo jezera-mrtvaje u različitom stadiju zatrpavanja koje se vodom pune ili zahvaljujući plitkoj podzemnoj vodi ili riječnim tokovima Dunava i Drave za visokih vodostaja. Sam Kopački rit prostire se jugoistočnim kutem baranjskoga "trokuta", do utoka Drave u Dunav, a njegovo je područje s Dunavom i Dravom spojeno mrežom prirodnih kanala kojima za visokih vodostaja pritječu vode, a za niskih se vodostaja njima povlače.⁶

Zbog izloženosti utjecaju poplavnih voda Dunava, Drave i Karašice te zbog površinskih i podzemnih voda koje su redovito ugrožavale biljnu proizvodnju i imovinu, stanovništvo Baranje nesumnjivo je oduvijek bilo prisiljeno na različite zaštitne i melioracijske aktivnosti čija je učinkovitost ovisila o razini znanja te tehnološkim i materijalnim mogućnostima. Prema dostupnim podacima, izgradnja nasipa na području Drave počela je ranije nego na području Dunava. Naime, najraniji zabilježeni podaci o radovima na obrani od poplava i odvodnji potječu iz 17. stoljeća kada je početkom dvadesetih godina građen zaštitni nasip na području Darde. Intenzivnija izgradnja nasipa i kanala može se pratiti tek od kraja 17. stoljeća, odnosno od 1790. godine kada se započelo s izgradnjom nasipa od mjesta Gordisa preko Darde do utoka Drave u Dunav. Do 1830-ih godina izveden je niz radova, ali uglavnom bez sustavnoga plana, kojima je osnovni cilj bio osiguranje što bržeg odvođenja velikih poplavnih voda i sprječavanje erozije obale, dok se poboljšanju vodenog toka na Dravi i Dunavu još uvijek nije posvećivala osobita pozornost. Najveći su rezultati postignuti na rijeci Karašici koja je već do polovice 19. stoljeća velikim dijelom bila regularana izgradnjom nasipa i kanala.⁷

Radove koji su se izvodili na području vlastelinstva Belje uglavnom je organiziralo, izvodilo i financiralo samo vlastelinstvo, surađujući sa susjedima kada je to bilo potrebno. Naime, radovi koji su za cilj imali zaštitu od poplava bili su od presudne važnosti za beljsko vlastelinstvo što je prirodno uvjetovano njegovim položajem koji zauzima istočni i sjeverni dio baranjskoga "trokuta" što znači da su vlastelinska naselja i poljoprivredne površine smješteni su uz lijevu obalu Drave i u području Kopačkoga rita, uz desnu obalu Dunava te uz Karašicu i rječicu Borzu.

Već i vrlo sažet pregled osnovnih hidrogeografskih osobina južne Baranje jasno ukazuje na činjenicu da je poznavanje problema voda jedna od najvažnijih pretpostavki za organizaciju bilo kakve djelatnosti, a može se reći i za organizaciju života u najširem smislu. Stoga ne čudi što se u popisima naselja Beljskoga vlastelinstva iz 18. stoljeća kao i u opisu istoga vlastelinstva iz prve polovice 19.

PAPP, Podaci o nekim mjestima nekadašnjeg kotara Branjin Vrh u opisu Ferenc Széchényija, *Glasnik Arhiva Slavonije i Baranje*, br. 5, Osijek 1999, 57-87.

⁶ Andrija BOGNAR, Prirodne osobine Baranje, *Zbornik radova Tri stoljeća "Belja"*, Osijek 1986, 8, 9, 18-23; Hrvoje PETRIĆ, Rijeka Drava od štajerkohrvatske granice do ušća u Dunav početkom 1780-ih godina, *Ekonomika i ekohistorija: časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša*, vol. 7, br. 1, Zagreb 2011, 52-54.

⁷ A. BOGNAR, Prirodne osobine, 23-25, Dragutin MARJANOVIĆ - Stjepan MAĐAR, Odvodnja područja Baranje i poljoprivrednih površina "Belja", *Zbornik radova Tri stoljeća "Belja"*, Osijek 1986, 32-35; Zlata ŽIVAKOVIĆ-KERŽE, Odvodnja u osječkom kraju (19. stoljeće i početak 20. stoljeća), *Ekonomika i ekohistorija: časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša*, vol. 3, br. 3, Zagreb 2007, 182-185.

stoljeća nalaze podaci o baranjskim vodama, njihovu utjecaju na način života i djelatnosti stanovništva kao i podaci o različitim aktivnostima koje je vlastelinstvo poduzimalo radi iskorištavanja prirodnih prednosti ili rješavanja problema vezanih uz specifična obilježja područja.

OPISI VLASTELINSTVA BELJE

U drugoj polovici 18. i početkom 19. stoljeća nastalo je nekoliko dokumenata u kojima su opisani vlastelinstva Belje i njegova naselja. Prvi od spomenutih dokumenata je Komorski popis naselja vlastelinstva Belje iz 1766. godine koji je napisan latinskim jezikom, a objavljen je u hrvatskom prijevodu.⁸ Ovaj se popis čuva u Državnom arhivu u Budimpešti. Potpisao ga je prefekt vlastelinstva Stjepan Marffy, a bio je završen u Bilju 20. srpnja 1766. godine.⁹ Njime je obuhvaćeno dvadeset i devet mjesta beljskoga vlastelinstva, od kojih se dvadeset i tri nalaze u današnjem hrvatskom dijelu Baranje. To su: Batina, Beli Manastir, Bilje, Branjin Vrh, Branjina, Draž, Duboševica, Gajić, Kamenac, Kneževi Vinogradi, Kopačevo, Kotlina, Kozarac, Luč, Lug, Petlovac, Podolje, Podravlje, Popovac, Suza, Topolje, Vardarac i Zmajevac. Ovaj popis donosi najviše podataka o samom stanovništvu jer su poimence navedeni stanovnici (muškarci ili žene udovice), zatim stanovnici s pristojbom za obrtnike i trgovce, pri čemu su uz imena navedena zanimanja, te sumarno broj oženjene i neoženjene braće i sinova. Također se sumarno navodi broj posjeda prema kategorijama, oranice, livade i vinogradi, broj grla stoke te napokon ukupan godišni porez sela. Za ovaj su rad najvrjedniji podaci sadržani u općim primjedbama o samom mjestu koje su iznesene ispred popisa svakoga naselja i u kojima se, među ostalim, nalaze obavijesti o vodama, nasipima, kanalima, mlinovima, ribarenju i drugome.

Popis Baranjske županije nastao je 1785. godine na temelju uredbe grofa Ferenc Széchenyja, kraljevskog namjesnika u pečuškom okrugu. Rukopis se čuva u Županijskom arhivu u Pečuhu, napisan je latinskim jezikom, a objavljen je u hrvatskom prijevodu.¹⁰ Ovaj je popis obuhvatio dvadeset i dva naselja koja se u potpunosti podudaraju s naseljima iz prethodno opisanog popisa, osim što je u popisu iz 1785. naselje Kozarac popisano u vlastelinstvu Darda. Podaci ovoga uistinu detaljnoga popisa trebali su poslužiti kao podloga i pomoć pri provedbi jozefinističkih reformnih nastojanja u duhu prosvijećenog apsolutizma. Budući da je namjera popisa bila prikupljanje što detaljnijih podataka radi uvida u stanje područja, on je bogat raznovrsnim obavijestima (upitnik je imao gotovo 400 pitanja). Pitanjima se nastojalo dobiti opće podatke o kotaru,¹¹ podatke pojedinačno o mjestima, o crkvenom stanju, velikodostojanstvenicima i plemićima, povlaštenim gradovima, obrtnicima, trgovini, slobodnjacima, vojnicima, seljacima, strancima, Židovima, Romima te o prosjacima. Niz pitanja, osobito onih koja se odnose na opće podatke o kotaru, podatke o pojedinačnim mjestima te podatke o stanovništvu, odnosno seljacima, donose obavijesti o prirodnim obilježjima, načinu života i djelatnostima svojstvenima području južne Baranje s obzirom na njegove ranije spomenute hidrogeografske osobitosti.

Treći je dokument Opis beljskoga vlastelinstva Josipa Payra, visokog službenika vlastelinstva Belje, koji je nastao 1824. godine. Riječ je o hrvatskom prijevodu njemačkog rukopisa koji je nastao u vrijeme kada je vlastelinstvo Belje bilo jedno od najnaprednijih u regiji.¹² Budući da u slučaju ovoga dokumenta nije riječ o službenom, administrativnom popisu naselja, obilježavaju ga neposrednost, svježina i slikovitost koje nedostaju prethodnim, pomalo statistički suhoparnim dokumentima. Osim što daje opis pojedinih mjesta beljskoga vlastelinstva,¹³ ovaj rukopis donosi obavijesti o klimi,

⁸ Stjepan SRŠAN (prev. i prir.), *Stanovništvo i gospodarstvo Baranje 1766. i 1824. godine*, Osijek 2002, 18-83.

⁹ Isto, 10.

¹⁰ Stjepan SRŠAN (prev. i prir.), *Baranja 1785. godine*, Osijek 1999.

¹¹ Naselja južne Baranje pripadala su kotaru Branjin Vrh.

¹² S. SRŠAN, *Stanovništvo i gospodarstvo*, 86-141.

¹³ Uglavnom je riječ o istim naseljima kao u prethodnim popisima. Ipak, postoje neke razlike: ne navode se

položaju, površini i tlu, rijekama, potocima, vrelima, umjetnim kanalima, navodnjavanju, ribnjacima, riječnim otocima i poluotocima, ribarstvu i drugome.

KOMORSKI POPIS NASELJA VLASTELINSTVA BELJE 1766. GODINE

Jedino naselje beljskoga vlastelinstva koje je smješteno na samoj dravskoj obali je Podravlje. U neposrednoj blizini obale je i Bilje čije se područje proteže sve do Drove nasuprot Osijeka. Kopačevo, Vardarac i Lug su naselja koja su smještena u rubnom području Kopačkoga rita, u blizini rukavaca i prirodnih kanala rijeke Drove.

Područja svih ovih mjesta opisana su kao močvarna i podložna čestim poplavama. Mada su močvare i blizina jezera imali svoje prednosti, prvenstveno zbog mogućnosti ribolova i bogatstva trske koja je služila kao građevni materijal, česte i dugotrajne poplave nanosile su velike štete oranica i livadama stanovnika kojima su prevladavajuće djelatnosti bili poljoprivreda te nešto slabije razvijeno stočarstvo. Mještani Bilja imali su dovoljno oranica, ali su one zbog neplodnosti i češćih poplava najvećim dijelom bile nekorisne, a kada bi seljaci i posijali usjeve, njih bi najčešće odnosile poplave. Iako su livade u sušno vrijeme davale dovoljno sijena, i one su uglavnom bile podložne poplavama te od slabe koristi.¹⁴ Stanje u Podravlju bilo je još teže jer zbog močvara na području ovoga naselja nije bilo nikakvih oranica na kojima bi se mogla posijati pšenica. Jedino donekle iskoristivo područje bio je "brežuljak ili čestica koja se zove Czucz" gdje su seljaci sijali kukuruz. Zbog smještaja u močvarnom području u kojem su rasle samo vrbe stanovnici Podravlja nisu imali drva za ogrjev i građu te su ih bili prisiljeni kupovati od vlastelinstva od kojega nisu dobili pravo drvarenja u vlastelinskim šumama.¹⁵ Budući da su značajne površine oranica koje su stanovnici Kopačeva imali za svoje potrebe uglavnom bile nekorisne zbog podložnosti poplavama, vlastelinstvo im je dopustilo sijanje na susjednim česticama. Osim toga, stanovnicima Kopačeva, kao i Luga i Vardarca, livade nisu ni bile razdijeljene jer su bile toliko podložne poplavama da ih se rijetko kada moglo kositi. Stoga je u suho vrijeme svatko mogao prema vlastitim potrebama slobodno kositi među močvarama, a to što su bili dužni kositi za vlastelinstvo.¹⁶

Poplave su izazivale i različite druge teškoće. Primjerice, stanovnici Bilja i Podravlja nisu imali svojega svećenika i crkvu (osim vlastelinske kapele u biljskome dvorcu) pa su na bogoslužje običavali odlaziti u Osijek u franjevačku crkvu. Stoga, ako je netko zbog teškoga zdravstvenoga stanja poželio duhovnika, morao je po njega o vlastitom trošku ići u Osijek, a takav je put s jedne na drugu dravsku obalu u vrijeme poplava bio osobito težak i opasan i za bolesnika i za redovnika pa nije bilo neuobičajeno da bolesnik umre bez duhovne utjehe.

Poplave koje su puteve činile neupotrebljivima nagnale su upravu vlastelinstva da na biljskome području sagradi "brojne mostove i nasipe", pretežno prema Osijeku, od kojih su i stanovnici imali koristi, ali su imali i obvezu njihova čestog popravljanja.¹⁷

Položaj na Dravi, prekoputa Osijeka, imao je i svoje prednosti, posebice one vezane uz mogućnost trgovine s većim gradskim središtem. Međutim, prema popisu se čini da su ovu mogućnost koristili samo stanovnici Podravlja, za koje se navodi da su svoje stvari dobro prodavali u Osijeku, ali je vjerojatno da su se i mještani drugih vlastelinskih naselja, osobito onih bližih Osijeku i onih koja su se nalazila uz glavnu cestu Osijek-Mohač, makar povremeno uključivali u trgovinu u Osijeku.¹⁸

naselja Branjina i Popovac, a opisuje se Šumarina koju je 1797. godine beljsko vlastelinstvo kupilo od vlastelinstva Darda; također se opisuju i naselja Kneževo, Mece, Grabovac, Berengje i Čibogat kojih nema u ranije spomenutim popisima.

¹⁴ S. SRŠAN, *Stanovništvo i gospodarstvo*, 25.

¹⁵ Isto, 57, 58.

¹⁶ Isto, 44, 53, 65.

¹⁷ Isto, 25.

¹⁸ Isto, 58.

Jedna od važnijih djelatnosti bio je ribolov za kojega su stanovnici spomenutih naselja (osim Podravlja) od vlastelinstva dobili dopuštenje uz obvezu da moraju dati trećinu ulova. Da je ribarenje na ovom području moglo biti unosno svjedoči činjenica da su i osječki ribari za godišnji iznos od 50 forinti od beljskoga vlastelinstva u zakup uzeli jedno jezero.¹⁹

Mlinarenje u dravskome dijelu vlastelinstva nije bilo osobito razvijeno. Sumarni podaci popisa u kojima su prikazane pristojbe od mlinova navode samo jedan dravski mlin. Doduše, i dunavskih je mlinova bilo malo, odnosno navedena su samo dva, ali je zato potočnih mlinova (pretežno na Karašici), bilo trinaest čemu treba pribrojiti još dva vlastelinska mlina, u Luču i Petlovcu, koja nisu navedena među onima za koje se plaćala pristojba.²⁰

Svega je nekoliko sela smještenih na Banskoj kosi (Kamenac, Kotlina i Podolje) bilo pošteđeno ranije opisanih teškoća, dok su druga vlastelinska naselja, smještena uz Dunav, Karašicu ili druge manje vodene tokove, svoj život bila prisiljena organizirati u uvjetima močvarnih i poplavnih područja. Ribarenje na Dunavu bilo je razvijenije nego na Dravi ili na području Kopačkoga rita (na Karašici su mogućnosti ribolova bile ograničene) te je stanovnicima naselja uz Dunav moglo osigurati značajnije dobiti. Stoga ne čudi da su samo u tim naseljima pojedinačno popisani ribari koji su plaćali pristojbu i to trojica u Batini, po jedan u Duboševici i Zmajevcu te dva trgovca ribom u Dražu. Također je karakteristično da je vlastelinstvo stanovnicima ovih naselja dopuštalo slobodno drvarenje i kosidbu na dunavskim otocima.²¹

POPIS BARANJSKE ŽUPANIJE 1785. GODINE

Među gotovo četiri stotine pitanja sastavljenih radi ispitivanja "fizičkog i moralnog" stanja Baranjske županije dosta je onih koja se odnose na prirodna obilježja područja i uz njih vezane gospodarske djelatnosti i način života stanovništva, a među njima se nalaze i ona koja se neposredno odnose na hidrogeografska obilježja. Tako su, primjerice, popisivači već u dijelu u kojem su prikupljali opće podatke o kotaru trebali utvrditi ima li u njemu kakvih potoka,²² gdje izviru, gdje i u koju rijeku utječu, je li im tok u nekom dijelu podzeman, ispire li se na njemu zlato, jesu li na njemu sagrađeni mlinovi, s koliko kola i koje klase te uzrokuje li vodotok poplave, kada, kako često, gdje, koliko dugo poplave traju te kakvu štetu izazivaju. U dijelu u kojem su se prikupljali podaci pojedinačno o mjestima, dio navedenih pitanja o potocima se ponavlja, a dodana su i nova s namjerom da se utvrdi obiluje li potok ribama i kakvima te prodaju li se ribe i na kojem tržištu, postoje li kakve ptice kod potoka, love li ih stanovnici i prodaju, obiluje li područje trskom, ima li mostova, nanose li mlinovi kakvu štetu i zašto, prouzrokuju li poplave i kako se tome može doskočiti. Također se nastojalo utvrditi jesu li putevi te oranice i livade na području svakoga pojedinoga mjesta podvrgnuti poplavama.²³

U općim odgovorima o kotaru Branjin Vrh na samom je početku njegovo područje označeno kao ono kojem Dunav do Batine predstavlja kotarsku granicu, a od toga mjesta granicu između Baranjske i Bačke županije, "tekući tako kroz razne otoke" do Aljmaša u Virovitičkoj županiji gdje u njega utječe Drava koja branjinvrški kotar, ali i Baranjsku županiju dijeli od Virovitičke. Osim četiri dobra i vlastelinstva Belje u njemu su postojale i mnogobrojne zemljišne čestice koje su se nalazile na dunavskim i dravskim otocima. Zabilježeno je da u kotaru postoje "prekrasni potoci" koji ne čine značajnije štete osim što u vremenu kada se otapa snijeg poplavljuju susjedne livade, ali se voda na njima ne zadržava dugo. Za razliku od toga, mjesta uz Dravu i Dunav bila su izložena češćim poplavama koje su obilne i dugotrajne pa su onih godina kada nastanu livade i pašnjaci tih mjesta praktično

¹⁹ Isto, 25, 26, 44, 53, 65.

²⁰ Isto, 50, 54, 72-75.

²¹ Isto, 21, 32, 35, 38, 40, 62, 65.

²² Iako se izrijekom spominju samo "potoci", prilikom popisa u tom su smislu prikupljeni i podaci i o rijekama.

²³ S. SRŠAN, *Baranja 1785. godine*, 12-14, 16, 20.

bili neupotrebljivi. Drava i Dunav izlivali su se gotovo svake godine, ali poplave nisu svake godine trajale jednako dugo jer su nekih godina počinjale početkom ožujka, ali se krajem travnja ili do sredine svibnja voda povlačila, dok je nekih godina poplava trajala sve do listopada i duže te stanovnicima nanosila velike štete. Unatoč tome u popisu je zabilježeno da se, iako u kotaru općenito ne postoji bogat narod, oni koji stanuju uz Dravu i Dunav "drže među boljima".²⁴

Za naselja uz Dravu ili ona koja su smještena u rubnom području Kopačkoga rita, prilike tijekom dva desetljeća koja su protekla od prethodnoga popisa nisu se promijenile. Bilje, Podravlje, Kopačevo, Vardarac i Lug i u novom su popisu opisani su kao naselja s teškim položajem u ravnici koja zbog visokih vodostaja Drave i podizanja razine voda u Kopačkom ritu trpe stalne štete, dok se veliki dijelovi njihovih područja nalaze pod vodom. Ipak, najteži je bio položaj Podravlja čiji stanovnici nisu imali nikakvoga zemljišta, "već su odasvud okruženi vodom koja im čini štetu". Zbog toga su kuće u Podravlju bile izgrađene od čistoga drva jer se drugi materijal nije mogao koristiti budući da su ih stalne poplave teško oštećivale. Stanovnici Vardarca tužili su se beljskome vlastelinstvu zbog velikih šteta uzrokovanih čestim i dugotrajnim poplavama te tražili pomoć u njihovom sprječavanju, ali im je odgovoreno da se njihovoj molbi ne može udovoljiti niti im se ikako može pomoći. Ni stanovnici Luga koji su, čije su livade gotovo cijele godine pod vodom, od Baranjske županije nisu dobili zatraženu pomoć, a i opći zaključak iznesen u popisu je taj da se poplave nikako ne mogu ukloniti. Za sprječavanje poplava na području Bilja i Podravlja nije bio dovoljan postojeći nasip.²⁵

Zbog opisanih prilika oranice, pašnjaci i livade nisu stanovništvu spomenutih naselja donosili osobite koristi. Svi su pašnjaci bili svrstani u treću klasu te je procijenjeno da bi se na njima, kada ne bi bili izloženi poplavama, moglo uzdržavati 500 grla stoke (osim u Podravlju gdje je broj grla koja se mogu uzdržavati procijenjen na 200). U onim godinama kada su poplave bile manje i trajale kraće, seljaci su mogli pokositi i spremiti dovoljno sijena za dvije godine, ali su bile češće one godine kada ne bi uopće mogli kositi. Tada su bili prisiljeni krmu kupovati za gotov novac ili prodavati stoku po nepovoljnijim cijenama. Naselja nisu imala vlastite općinske šume nego im je vlastelinstvo dopuštalo drvarenje u svojim šumama ili na otocima. U šumama kojima su se koristili stanovnici Bilja bilo je malo stabala koja su se mogla upotrijebiti za građu ili lađe, ali su postojale razne vrste mekoga drva koje su stanovnici koristili za izgradnju kuća ili su od njega izrađivali male lađice "općenito zvane csonik". Mlinova je bilo malo. Osim jednoga suhoga mlina u Bilju, bilo je više mlinova na Dravi na području Podravlja koji su pripadali osječkim stanovnicima, a stanovnici Podravlja u njima su imali manje udjele. Još se jedan mlin treće klase s jednim kolom nalazio u privatnom zakupu u Lugu, ali su se stanovnici susjednih Kneževih Vinograda žalili da je štetan jer potiskuje vodu na njihove livade. Ribarenje je i dalje pripadalo među najunosnije djelatnosti pa su tako, primjerice, Vardarčani uglavnom bili ribari te većinu vremena provodili u ribolovu. U popisu ne postoje podaci da su stanovnici vlastelinskih naselja ribarili u Dravi, ali je zabilježeno da je na području Kopačkoga rita bilo obilje riba, "i to šarana, štuke, i njima slične ribe manjih vrsta". Ponekad su pojedinci (primjerice trgovac u Vardarcu), a ponekad cijele općine od vlastelinstva uzimale ribarenje u zakup te dio ulova prodavali na okolnim tržištima ili bi ribu od njih otkupljivali trgovci koji su je odvozili pretežno na osječko, ali i na udaljenija tržišta.²⁶

OPIS BELJSKOGA VLASTELISTVA JOSIPA PAYRA 1824. GODINE

Opis što ga je sastavio visoki službenik beljskoga vlastelinstva Josip Payr osobito je vrijedan zbog kombinacije mnoštva konkretnih podataka o vlastelinstvu i njegovoj organizaciji koji su mu bili dostupni s obzirom na njegovu službu, te vrlo živih opisa prirodnih obilježja, naselja, gospodarskih

²⁴ Isto, 30-32.

²⁵ Isto, 42, 45, 48, 50, 55, 60, 67.

²⁶ Isto, 39, 41, 43, 48, 52, 54, 55, 57, 59, 60, 62, 65, 68.

djelatnosti i drugoga, čija snaga i autentičnost očito proizlaze iz vlastitoga iskustva i profesionalne (a možda i osobne) zainteresiranosti za probitke vlastelinstva.

Mnogo toga u životu stanovnika naselja vlastelinstva Belje ostalo je nepromijenjeno u odnosu na četrdesetak godina stariji popis iz 1785. godine, ali se mogu primijetiti i neka bitna poboljšanja, osobito u pogledu izgradnje kanala i nasipa. Ovim je radovima rukovodio vlastelinski građevni ured, odnosno njegov upravitelj kojega su nadzirali geometar te nadzornik kanala, nasipa i navodnjavanja. Iako nabroja mnoge kanale i nasipe koji su izgrađeni, ili su u gradnji ili tek u planovima, Payr ih ne navodi u potpunosti sustavno. Ipak, se može primijetiti da je najveći posao obavljen na području rijeke Karašice i njezinoga utoka u Dunav gdje je već od ranije postojeći sustav dopunjen novim nasipima i mrežom kanala čime se smanjila mogućnost uobičajenog probijanja nasipa pri jačim priljevima vode. Iz opisa je vidljivo da je vlastelinstvo u planu imalo daljnju sustavnu i prilično intenzivnu aktivnost u pravcu izgradnje nasipa i kanala, planirajući njima premrežiti manje-više cijelo područje južne Baranje.²⁷ Jedan od važnijih planova bio je onaj kojim se predviđala izgradnja nasipa koji bi se dijelom vezao na biljski, a dijelom na osječki nasip čime se planiralo dobiti 400 do 500 jutara zemljišta od ritskih područja. Plan kojim bi se iznad i ispod osječčkoga nasipa izgradili novi nasipi i povezali s onima na lijevoj obali Drave bio je predviđen i radi reguliranja Drave čiji je tada neregulirani tok smetao osječkim tvrđavskim objektima. Payer je procijenio da bi se izgradnjom novoga nasipa koji bi uz dravsku obalu darđanske nasipe preko Tvrđavice povezao s onima kod Bilja dobilo nekoliko tisuća jutara korisne zemlje, a cijela bi okolica dobila "bolji i zdraviji zrak, a polješao bi se i kraj između Osijeka i Bilja". Međutim, već i do tada provedenom regulacijom dobilo se mnogo područja, osobito na otocima, na kojima su povećana vlastelinska dobra te se prethodnih trideset godina, nakon prvih većih melioracijskih zahvata, bitno promijenilo stanje.²⁸

Od nasipa koji se odnose na vlastelinska područja uz Dravu detaljniji je opis dan samo za onaj koji vodi od Bilja do lijeve obale Drave. Taj je nasip bio dug 2.330 hvati, na dnu je bio širok deset, a na vrhu pet i pol hvati te visok deset stopa. Imao je tri mosta za prolaz dravske vode koja se izljujeva. Pri južnom završetku drugoga mosta bio je 1779. godine postavljen spomenik "nezaboravnom osnivaču tog nezaboravnog djela"²⁹ izrađen u pješčenjaku u obliku stupa visokog četiri hvata s grbom Mađarske isklesanim u kamenu te bakrenom pločom s natpisom na latinskom jeziku.³⁰

Za razliku od prethodnih popisa koji su uopćeno govorili o velikim površinama pod vodom ili onima izloženima poplavama, Payr je iznio niz konkretnih podataka. Nakon što je uvodno odredio Dunav kao istočnu, a Dravu kao južnu granicu vlastelinstva Belje napomenuo je da ove rijeke, mada su pogranične, treba pribrojiti vlastelinstvu zbog njihovog djelomičnog iskorištavanja, ali još više zbog toga što poplavljuju znatna otočna područja te snažno djeluju na četrnaest vlastelinskih naselja koja su uz njih smještena.³¹ Prema geodetskoj izmjeri ukupna je površina vlastelinstva s dunavskim i dravskim otocima bila 18 2/3 četvornih milja, ali je od toga čak 10 četvornih milja bilo izloženo poplavama Drave i Dunava.³²

Posebno zanimanje Payr je pokazao za otoke što ne čudi kada se u obzir uzme da su otoci, prema izmjerama učinjenima tridesetak godina ranije, zapremali 73.406 7/8 jutara, od kojih su vlastelinski

²⁷ U planove su bili uključeni i radovi na vlastelinstvu Darda što je bilo neizbježno ukoliko su se nastojali postići željeni zaštitni rezultati.

²⁸ S. SRŠAN, *Stanovništvo i gospodarstvo*, 91-93, 97, 110, 127, 138, 139.

²⁹ Nasip je građen po nalogu Josipa II. u vrijeme vladavine Marije Terezije kao dio radova na izgradnji ceste Bilje-Osijek.

³⁰ S. SRŠAN, *Stanovništvo i gospodarstvo*, 140. - U natpisu je odano priznanje Josipu II. i Mariji Tereziji za njihove zasluge u izgradnji ceste i mosta čime je bitno olakšan put preko rijeke Drave i baranjskih močvara.

³¹ U opisu su ta naselja navedena poimence: Duboševica, Topolje, Gajić, Draž, Batina, Zmajevac, Suza, Kneževi Vinogradi, Grabovac, Lug, Vardarac, Kopačvo, Bilje i Podravlje.

³² S. SRŠAN, *Stanovništvo i gospodarstvo*, 87, 88.

podložnici koristili 34.678 3/8 jutara.³³ Od ukupnih šumskih površina koje su iznosile 34.638 2/8 jutara, čak je 22.178 1/8 otpadalo na otočne šume. Uprava šuma s otocima potpadala je pod nadležnost šumara koji su stanovali u Bilju. Općenito, otočne su površine zapremale livade, šume, pašnjaci, trščaci i vode. Vode (Dunav, Drava, postojeći mrtvi ili stari rukavci, bare i močvare) pokrivala su 10.416 3/8 jutara. Otočne su površine bile osobito lijepe za sušnih godina zbog bujnih trava, ali je njihova iskoristivost ipak bila najveća za ribarenje u ribnjacima, barama i ritovima. Velika je korist bila i od trščaka koji su obuhvaćali 32.780 jutara površine. Trska, koja "kao more pokriva otoke", nije zadovoljavala samo potrebe vlastelinstva, nego i potrebe 4.381 kuća podložnika. Osim toga velike su se količine na osnovu ugovora prepuštale stanovnicima Bačke županije, a prema Payrovim procjenama iz tih bi se trščaka moglo opskrbiti oko 60.000 stanovnika. Kako bi održali kvalitetu trske koja se smanjuje budući da se režu najbolji izdanci, stanovnici su za suhoga vremena u proljeće palili trščake i tako poticali bujniji rast mlade trske. Stoga se tijekom dva tjedna, a ponekad i duže, u čitavom Kopačkom ritu moglo vidjeti oblake dima, "a u mnogim krajevima za vedrih večeri i pravo more vatre". Usprkos velikim gospodarskim potencijalima otoka, oni su ipak zbog čestih i dugotrajnih poplava bili nedovoljno korišteni, ali je provođenjem regulacija tijekom nekoliko prethodnih desetljeća u tom smislu stanje ipak postalo bolje. Nedostatak otoka bila su "štetna isparavanja" kojih nije bilo na kopnu, ali su uobičajeni smjerovi vjetrova ova "trula isparavanja" tjerovali dalje od suhoga naseljenoga područja vlastelinstva.³⁴

Najunosnija djelatnost i dalje je ostalo ribarenje pa ne čudi što mu je Payr posveti jedno cijelo veće poglavlje svojega opisa. Na području vlastelinstva bilo je prirodnih i umjetnih ribnjaka, ali su prirodni bili mnogobrojniji jer su česte poplave Drave i Dunava ostavljale znatne površine pod ribnjacima. Za velikih poplava ribe dolaze u rukavce gdje u ritovima nalaze obilnu hranu zbog čega upravo ritovi obiluju mnoštvom ribe. Uobičajene su vrste ribe šarani i štuke, a više bijelih vrsta ribe, dunavska pastrmka (kao delikatesa i vrlo rijetka riba) te moruna i linjak love se samo u tekućem Dunavu.³⁵

Od tri umjetna ribnjaka koja su služila kao spremišta ribe jedan je 1822. godine podignut kod Bilja, uz glavnu cestu.³⁶ U njega se spremala riba ako je imala slabu prođu na tržištu ili nisku cijenu čime je omogućeno da se čeka povoljnija prilika za prodaju. Naime, u blizini Bilja je Kopačko jezero iz kojega je bilo moguće sa šest vlastelinskih mreža za jedan dan uloviti 500-600 centi ribe, što je toliko ribe koliko je davalo sve ostalo ribarenje zajedno. Stoga je bilo nužno da se vlastelinstvo pobrine za toliku ribu te je prema odredbi višeg upravitelj von Wittmana bio izgrađen spomenuti ribnjak. Već se za godinu dana pokazala njegova svrhovitost jer je ribnjak omogućio ne samo da se zadrži cijena ribe, nego i da se znatno poveća (postiglo se da prosječna funta ribe bude 12 krajcara, dok je funta govedine bila 9 krajcara). Time se biljski ribnjak neosporno pokazao jednim od najuspješnijih gospodarskih poduhvata vlastelinstva. Inače, ribarstvo je donosilo najmanje 20.000 do 50.000 forinti prihoda godišnje, a za vrijeme naročito dobrih ribolovnih godina i više. Iako su ribari, posebno u dobrim godinama, mogli dobro zaraditi, postizanje velikog ulova nije bilo sasvim jednostavno. Ribari su najprije morali provesti potpuno zatvaranje ribe (za što su bili potrebni i iskustvo i vještina) te popraviti i prirediti mreže, štapove i šibe. Riba se nije lovila samo branama i velikom položenom mrežom, nego i "malom mrežom te mrežom za povlačenje, mrežom za bacanje, mrežom u obliku vreće s košem te velikom i malom udicom". Ribarenje je dijelom provodilo samo vlastelinstvo, a dijelom ga je davalo u zakup. U zakup su se davali manje bogati i rasuti ribnjaci čije korištenje ne bi bilo dovoljno isplativo. Ribarstvo je u Bilju imalo posebnog špana s pet čuvara.³⁷

³³ S obzirom na temu ovoga rada treba napomenuti da je dunavskih otoka bilo više nego dravskih, ali ih Payr ne navodi posebno.

³⁴ S. SRŠAN, *Stanovništvo i gospodarstvo*, 97, 123-125, 139.

³⁵ Isto, 125, 127.

³⁶ Isto, 95. - Na drugom mjestu u rukopisu kao vrijeme izgradnje ovoga umjetnoga ribnjaka navodi se 1823. godina. - Isto, 127.

³⁷ Isto 125-127, 139.

Život u poplavnim i močvarnim područjima te uz rijeke pratile su i neke manje ugodne pojave. Jedna od njih su, naravno, komarci kojih je bilo tako mnogo da stanovnicima baranjskih naselja "koji ne dime stvaraju mnoge besane noći". Jedna neugodnost sasvim drugoga tipa, a koja je vezana uz život uz rijeke, uklonjena je izgradnjom stražarnice na brdu pokraj Batine u kojoj je smješten i kraljevski komesar Baranjske županije. Naime, prije izgradnje stražarnice na tom se mjestu "skupljao sav ološ" kojega je u te krajeve dovodio prijevoz Dunavom i Dravom. Nakon što je uspostavljena, spomenuta je straža pretraživala "sve protuhe" koje su se onuda skitale, bile bez isprava i kao takve bile sumnjive te je na taj način na vlastelinstvu Belje povećana sigurnost.³⁸

ZAKLJUČAK

Analiza dokumenata korištenih u ovome radu pokazala je da su organizacija vlastelinstva Belje i njegova gospodarska djelatnost, kao i cjelokupan život stanovništva njegovih naselja uvelike ovisili o prirodnim, a osobito hidrogeografskim obilježjima kraja koja predstavljaju njegovo najizrazitije prirodno obilježje. Iako je broj naselja koja su smještena uz Dravu ili u njezinoj neposrednoj blizini manji od onih uz Dunav ili Karašicu, njihov značaj nije ništa manji što je mnoštvom obavijesti koje se o njima mogu naći potvrđeno i u samim analiziranim dokumentima. Osim toga, prirodni, gospodarski i društveni uvjeti, a time i način života te gospodarska djelatnost u naseljima na cijelom području vlastelinstva malo su se razlikovali pa su vlastelinski podanici manje-više dijelili istu sudbinu, bez obzira uz obale koje rijeke su bili naseljeni.

Živeći u naseljima smještenima u poplavnoj ravnici uz Dravu i u rubnim područjima Kopačkoga rita, stanovnici Bilja, Podravlja, Kopačeva, Vardarca i Luga nisu mogli računati na osobito isplativu poljoprivredu i stočarstvo jer su vodostaji Drave i Dunava i s njima vezane poplave određivali dostupnost i veličinu oranica, pašnjaka i livada. U tim se okolnostima ribarstvo pokazalo kao najunosnija djelatnost, dok je mlinarenje na Dravi, što se tiče vlastelinstva Belje i njegovih podanika, bilo slabo razvijeno.

U razdoblju koje prati ovaj rad, tijekom nešto više od pola stoljeća, život stanovnika u spomenutim naseljima beljskoga vlastelinstva u bitnome se nije promijenio. Ipak, naponi i sredstva koje je vlastelinstvo uložilo u izgradnju sustava kanala i nasipa počeli su pokazivati određene rezultate koji će postati izrazitijima tek u narednom razdoblju kada su izgradnja kanala, nasipa i regulacija rijeka postali obuhvatniji, intenzivniji i sustavniji. Do tada je, međutim, ritam života podanika vlastelinstva Belje u najvećoj mjeri ovisio o ritmovima velikih rijeka koje su ga omeđivale.

SUMMARY

In the second half of the 18th century and early part of the 19th century a few documents describing Belje Estate and its settlements were created. Since the Estate occupied the east and north part of the so-called "Baranja Triangle", i.e. the part extending along the right bank of the Danube River and the left bank of the Drava River to the latter's mouth and covering Kopački rit, these sources provide information on the Drava River, its influence on the life of Baranja population, and the organization of Belje Estate, as well as data on human interventions for the purpose of utilization of natural advantages and resolution of problems distinctive to the area concerned.

The first of the mentioned documents is the Chamber Census of settlements of Belje Estate from 1766. The majority of the data from this Census refers to population, description of settlements, economy, and tax obligations, but they also provide information related to the Drava River and the life in its vicinity. The second one is the Baranja County Census from 1785 created on the basis of a decree given by the Count Ferenc Széchényi, King's Regent in the Pecs County, as part of Emperor Joseph's reformation efforts. Since the Census aimed at collecting as detailed data as possible for the

³⁸ Isto 97, 115.

purpose of gaining insight into the status of the area, it is rich with various information, among other things with information on natural characteristics, including data on water courses and bodies of water. The third document is the Description of Belje Estate by Josip Payr, High Official of Belje Estate, created in 1824. Among other things, it contains data on climate, position, surface and ground, rivers, streams, springs, canals, irrigation, fish-ponds, river islands and peninsulas, fishery, etc.